

SZÉKELY-UDVARHELY

UDVARHELYVÁRMEGYE JOGÜGYI, KÖZGAZGATÁSI, KÖZGAZDASÁGI, KÖZMIVELŐDÉSI ÉS SZÉPIRODALMI LAPJA
AZ UDVARHELYVÁRMEGYEI KÖZSÉGI ÉS KÖRJEGYZŐK EGYLETE ÉS A GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 10 K. Félévre 5 K. Negyed-
évre 2 K. 50 f. Külföldre egész évre 15 korona. Községeknek,
papok, gazdasági egyleti tagok- és közs. előjárónak egész évre
8 K. Tanítóknak, közs. és körjegyzőknek 7 K. — Egy példány
ára 10 fillér.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos

BETEGH PÁL.

Főmunkatárs: **FÜLEI SZ. LAJOS.**

HIRDETÉSI DIJAK: Hivatalos hirdetések 100 szög minden
szó 4 fillér, azonfelül 2 fillér, magánhirdetések ☐ cm.-ként 6 fillér.
többször közlésnél 4 fillérért közöltetnek. Nyílt-tér sora 1 K. Hir-
detés és nyílt-tér díja előre fizetendő. — Megjelen heten ki-
tét szer: csütörtökön és vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **BETEGH PÁL** könyvkereskedése, könyvnyomtató és könyvkötő üzlete (Kossuth-utca), hova minden e lapot érdeklő közlemények, előfizetések
M. kir. postatakarék és Clearing számla 10,489. sz.

és hirdetések intézendők. — Kéziratok vissza nem adatnak. — M. kir. postatakarék és Clearing számla 10,948 sz.

Telepítés Fehéregyházán.

A birtokviszonyok rendezése, a munkaerő helyesebb megoszlása és beszerzése, a népességi viszonyok czélszerűbb átalakítása, a földművelés előmozdítása és a termelő képesség emelése tekintetében nagy közgazdasági jelentőséggel bír a telepítés.

Okszerű telepítés által lehetővé válik nemcsak a művelhető talaj kiterjedése és a mező munkások száma között, az ország egyes részein tényleg meglevő aránytalanságot, amely sokszor kivándorlásra vagy keresetképtelenségre s ennek folytán szociális mozgalmakra vezet — megszüntetni, hanem egyúttal nagyobb területek belterjesebb mezőgazdasági művelés alá is vehetők, a mezőgazdasági termelés fokozható s ez által egész vidék jóléte, sőt közművelődési színvonal is emelhető. Ezen fontos közgazdasági érdekek újabbán ismét felkeltették törvényhozásunk figyelmét. Ennek eredménye, hogy jelenleg Fehéregyházán is egy ilyen telepítési aktus van folyamatban, melynek telepítési okirata már ki is van adva:

A telepítés 738^{46/1000} kh. területen lesz eszközölve, melyből 69 kh. 1246 ☐-ól fizetési kötelezettség nélkül községi és kulturális czélokra (állami iskola, áll. kisdudoró, ev. ref. lelkész illetményföldje) fordítatik, míg a telepítés czéljaira 668 kh. 400 ☐-ból földmívelő gazdák részére 33 telephely alakíttatik.

E telephelyek területe egyenként 20^{40/1000} kh. Ebből:

Beltelek lakóházzal	1 kh.	—
Gyümölcsös	—	1000 ☐ -ól
Komlókert	—	800 "
Szántóföld, 2 tagban	9	400 "
Rét	1	800 "
Hegyi kaszáló	1	—
Közös, osztatlan legelő	4	—
" " erdő	2	600 "

Telepesnek csak olyan magyar állampolgár fogadtatik be, kinek a befogadás idejében ingatlanokban, gazdasági élő és holt felszerelésben, valamint készpénzben legalább 2000 korona értékű vagyona van.

Rendszerint minden telepes csak egy helyet kap, kivételesen második telephelyet csak akkor, ha valaki megfelelő felszereléssel és vagyonnal rendelkezvén, felnőtt fia, vagy veje részére kívánja azt megszerezni.

A telepen való elhelyezkedés sorshuzás útján lesz meghatározva. A sorshuzáshoz csak az bocsáttatik, aki biztosítékul 700 koronát letett, a telepítési okiratot két tanu előtt aláírja s így annak tartalmát magára nézve kötelezőnek elismeri. Sorshuzás után a belsőség azonnal átadatik, a külsőség csak a függő termés letakarítása után.

A fentti 20.400 kh. telep értéke 8100 korona, melyből a biztosítékul előre lefizetett 700 korona levonása után fennmaradó 7400 korona képezi a továbbfizetés alapját. Ez pedig az első 2 évben — tekintettel a kezdet nehézségeire — az összegnek 2 százaléka, azaz 148 korona; a 3-ik évben 3 százaléka, azaz 222 korona; a negyedik évtől kezdve pedig 50 éven át tőke- és kamat fejében és pedig mindig a gazdasági termények értékesítése idejében, november 1-én esedékes részletekben, 287 korona 60 fillér fizetendő.

Adót és egyéb közterheket a birtokbavétel napjától a telepes tartozik viselni.

A telepesnek szabadságában áll rendkívüli törlesztést is teljesíteni, de bármiként is fizettesék a tőke, köteles a telephelyen lakni, gazdál-

kodni, valamint kötelezve van arra is, hogy a kincstár beleegyezése nélkül telephelyét sem egészben, sem részben másnak, mint egyenes leszármazóinak vagy házastársának haszonbérbe, bérbe vagy hosszú élvezetre átengedni nem fogja, más telepekkel sem gazdaságilag sem jogilag nem egyesíti, ugyisint, hogy a kincstár beleegyezése nélkül sem gazdaságilag, sem jogilag fel nem osztja, zálogjoggal meg nem terheli.

Köteles a telepes 2 év lefolyása alatt telepét a lakóházak körül szükséges gazdasági épületekkel, kerítéssel, kutakkal, faültetvényekkel kellően felszerelni, melyek közül a tűz ellen biztosítandók biztosítását az egyes telepekre eső díjak megtérítése ellenében a kincstár tömegesen eszközli.

Ha a telepes kötelezettségeinek meg nem felel, magatartásával a telep fejlődését akadályozza, az ellen végrehajtási árverés rendeltek el stb., a telepet tartozékaival együtt a kincstár tulajdonába és birtokába visszabocsátani tartozik, melylyel szemben a kincstár a telep függő tartozásainak leszámlolása után a törlesztésre befizetett összeget visszafizeti.

A kincstár visszavásárlási, elővásárlási joga a megterhelési tilalommal együtt a telephely tulajdonjogának a telepes nevére való telekkönyvi bekebelezésével egyidejűleg a kincstár javára bejegyeztetik, valamint a telepesnek a telepes nevére való telekkönyvi bekebelezésével egyidejűleg a kincstár javára a még ki nem fizetett vételár és kamatai címén fennálló tartozása iránti zálogjog is.

Ezek volnának főbb vonásokban azon feltevések, melyekkel a fehéregyházai kincstári birtok telepítése megindult.

A telepedni szándékozó községi előjárósági, vagy más bizonyítvánnyal igazolja vallását, életkorát, családi állapotát, gyermekeinek számát, foglalkozását, kifogástalan erkölcsi életét, vagyoni állapotát, hogy t. i. ingó, ingatlan vagy készpénz vagyona legalább 2000 korona van, továbbá, hogy e vagyon miből áll, adósságai nincsenek vagy ha vannak, milyen természetűek és mennyire rugnák? E bizonyítványokkal ellátott kérések a m. kir. földművelésügyi miniszterhez czimezve, a fehéregyházai kincst. birtokkezelősnél (u. p. Segesvár) nyújtandók be.

Sok reménnyel tekintünk a telep jövője elé. Vajha e reményeink megvalósulása minél kevesebb akadályokba ütköznék. Hogy az alapítási oklevél sok akadályt már eleve kiegyenlített, ez már elég garanciát nyújt a sikerhez.

Birtokkezelő.

A székely nép anyagi romlásának indító okai. (2. folyt.)

— Közli: Lengyelfalvi báró Orbán Ottó. —

Régebbi időben ha valamelyik székely ember vagy nagyobb birtokos a falvak határán földet akart eladni, az eladó birtokrész felett a székely gazdák összevessztek azért, hogy azt ki vegye meg. Ha valamelyik megvette, a vételárért nem ment a takarékpénztárba, mert semmi névvel nevezendő pénztárat nem a Székelyföldön hire-helye sem volt.

A takarékpénztárt minden jóra való székelynek istállója képezte, mert az tele volt szép ökörrrel, tetterős ökörtulokkal és egyéb fiatal marhával, jó tehénanyaggal. Lóistállójából sem hiányzott az eladó értékes csikó, még a baromkertbe is található volt egy néhány darab eladásra szánt meddő juh és bérbecs. Ezekből eladott és kifizette a megvásárolt birtok árát.

A szabad székely világért sem csesztette volna el a fiát, vagy a leányát szolgálni, mert akkor szegyennek tartotta, ha azt mondották, hogy az ő gyermeke szolgál és így keresi a kenyerét. Még napszámra sem küldötte dolgozni a gyermekét, mert napszámra járni és úgy keresni pénzt, megalázó dolog volt a székelyre. E helyett a székely ember ha egyik a más, vagy pedig a nagyobb birtokost megakart segíteni mezei munkával, nem ritkán egész házanépével elment kalákába és úgy segített rajtuk. Természetesen a kalákát — ősi szokás szerint — dus áldomás követte.

A székely községekben sehol sem láttunk bezúvekelte kaput és deszkával beszegezett ablakot, sem pedig pázsitos udvart, hanem minden székely hájlékában jóllet mutatkozott és megelégedett nép lakott benne.

Akár merre mentünk az országban, a Székelyföldön kívül székely embert nem láttunk sem napszámra dolgozni, sem pedig cselédképpen szolgálni. A székely ember itthon a maga házában megtudott élni, eltartotta az a föld, amelyet őseitől örökölt és amely földet annyi hosszú időn keresztül kiontott vére árán is megtudott tartani és oltalmazni. Egyszóval a székely nép saját hazájában boldogult megtudott élni.

A székely nép, amely ily jólétben élt, erkölcsileg és társadalmilag is kivált a többi népfajok közül, mert Istenfélő, vallásos volt; társadalmi szabályai voltak, amelyeket szigorúan betartott; vásár- és ünnepnapokon nem a korcsmákban keresett bánata és buja elnyomására eszközött, hanem elment a templomba, szorgalmasan fölkereste az Isten házat, ott töredelmes szívvel imádkozott és kérte a Mindenható Istent: adjon neki erőt, egészséget, hogy munkálkodhassék; adjon munkája után áldást, hogy abból családját és önmagát becsületben tarthassa fenn; kérte Istent, hogy legyen támasza, vezérelje őtet és családját az erény útján, hogy a dicső székely névre legyen érdemes.

Az egyház szolgáinak, lelkipásztorainak intését követte; azok iránt tisztelettel és ragaszkodással viseltetett. Egyszóval a székely nép Istenfélő, vallásos és erkölcsös volt. S hogy pedig a székely nép ilyen lehetett, azt egyébként nem köszönhetette, mint anyagi jólétének, mert amely nép anyagi jólétét elveszti, utána következik az erkölcsi bukása is. Az anyagi jólétben élő ember önzetesebb, önállóbb és azt bajos az erkölcs és tisztesség útjáról eltántorítani; abban önmuralom és büszkeség honol; ritka eset az, hogy anyagilag nem nélkülöző ember az egyenes útról eltérjen. A székely nép egyrészenek elzúllását kizárólagosan az anyagi romlása idézte elő és hova-tovább rohanó árként sodorja a végromlásba.

Ilyen volt a székely nép anyagi helyzete, közgazdasági viszonya és erkölcsi élete a közelmúltban. (Folyt. köv.)

Szemle. Említettük mult számunkban, hogy Tisza István grófnak nem sikerült a kormány megalakítása. Tisza után Khuen-Héderváry Károly gróf, a horvát bán folytat tárgyalásokat a szabadelvű-párttal, mely Széll Kálmán lemondása után három táborba oszlott volt; ugyisint a többi pártokkal is egyezséget ohajtana kötni a bán.

Távirat. Lapunk zártakor biztos forrásból érkezett távirati értesülésünk szerint — Khuen-Héderváry Károly grófnak a függetlenségiakkal sikerült kiegyeznie. A kabinet tehát e napokban megalakul.

Az Udvarhelymegyei Múzeum-egylet felolvasása,

A múzeum-egylet f. hó 21-én, vasárnap tartotta lapunkban már jelzett felolvasását a vármegyeház dísztermében, a közönségnek bizonylanyságára érdeklődése mellett. Nem tudjuk, hogy mi lehetett ennek az oka; vajjon a felolvasás ideje, vagy pedig az, hogy ugyanakkor volt az 1813-ban elesett székely katonák emlékeztetőnek szánt emléktábla leleplezése, vagy talán szép idő volt, — de annyi tény, hogy a felolvasás nagyobb figyelmet érdemelt volna meg a közönség részéről, annál is inkább, mert megyénk múltját közelről érdeklő tárgyakról volt szó. Itt akarjuk felemlíteni azt, hogy Vikár Béla, az egyesület vidéki választmányi tagja, kit az igazgatóság külön felkért a felolvasásra, félbeszakította szavátai nyaralását, hogy itt megjelenhessen, mintegy jelezvén, hogy a múzeum-egyesületnek nagyon is megvan a kulturális jelentősége megyénkben, hogy tehát azt támogatni, fentartani kell.

Az első felolvasó dr. Lukinich Imre főreáliskolai tanár volt, ki a mai főreáliskola helyén lévő u. n. Csónka-vár történetéről szólt. A vár eredetileg római vár volt, bár mint ilyennek a római határ védelmében kisebb jelentősége volt; körülbelül a Kr. u. III. század első tizedeiben épült, később azonban elpusztult s valószínűleg ily állapotban maradt századokon keresztül. Felolvasó szerint annak a hagyományának, mely a vár nevét Attilával hozza összekötésbe, semmi alapja nincs. Az első adat a várról csak 1301-ből való; nagyobb szerepe csakis a XVI. században volt, mikor János Zsigmond fejedelem az 1567-iki székely lázadás után a Székelytámadót építtette. A székelyek a XVI. század végén lerombolták ugyan, de Bethlen Gábor újra felépíttette; a várnak legutóbb II. Rákóczy Ferencz felkelése idejében volt még szerepe, de mikor Pekry Lőrincz kurucz generális leromboltatta, — többé soha fel nem épült.

Majd Burger Arthur főgimn. tanár olvasott fel egy rendkívül érdekes és tanulságos dolgozatot a száz év előtti udvarhelyi konyháról. Felolvasónak alapul egy 1790-es évekből való kézírati szakácskönyv szolgált; bevezetőül Apór Péter báró Metamorphosisa után igen talpraesetten vázolta a régi erdélyiek étkezését, majd néhány étel készítése módját mondta el. A kulturtörténeti beccsel bíró felolvasásról most csak azért nem írunk többet, mert az lapunkban meg fog jelenni.

Ezután Vikár Béla, az Akadémia irodalomtörténeti bizottságának tagja, egyike legkitűnőbb folkloristáinknak, ült az olvasó-asztalhoz, hogy megtartsa felolvasását a rovás-írásról. Gratulálnunk kell a múzeumnak, hogy erről a nagyon fontos és bennünket közelről érdeklő tárgyról egy olyan kiváló tudóstól hallhattunk véleményt, mint Vikár Bélától, ki maga is elsőrangú szaktekintély. Felolvasásának lényege a következőkben foglalható össze:

A székelyeknél egészen a 18-ik századig divatban volt régi magyar írástörténetirőnk részint — a székelyeknek tulajdonított hun eredet révén — hun-szittyá, részint hun-székely írásnak neveztek. Az első jelezni akarja a hunok és a szittyák azonosságát és ehhez kapcsolva a székelyek utódlását, az utóbbi csupán a hun-székely folytonosságra utal. Az elnevezést ok nélkül nem szükség változtatnunk. Azonban valószínű, hogy az ősmagyar írás közös volt a székelyekkel és a többi magyarsággal, de csak a székelyeknél maradt meg. Az u. n. hun-székely írás ugyanis egészen a magyar nyelv hangállapotának felismeréséig, abban semmi sincs, a mi csak székely volna, tehát közmagyarnak kellett lennie. Mondjuk hát: hun-magyar írás. Ezzel tiszteletben tartjuk a hagyományt is és számot vetünk azzal a ténnyel is, hogy a székelység mint elszigetelt helyzeténél fogva inkább conserváló elem tovább tartotta fenn ezt a közmagyar hagyományt, mint a magyarság többi része, melynél nyilván mára Halotti beszéd ideje előtt kiszorult a latin írás elől.

A kik foglalkoztak eddig a hun-magyar írással, mind utalnak arra, hogy e betűket rójják. Innen az új rovás-írás név. Helytelenül, mert az, hogy e jegyeket köbe vagy fába rótták (a mi kétségtelen) nem fosztja meg őket írásjellegüktől. Róni minden írást lehet. Amde azért a fába rótt írás még nem rovás, mert ez mást jelent. V. ö. Sok van neki a rovásra a v. sokkal tartozik; felróni, adósságot a rovásra följegyezni, leróni, törölni a felrótt jegyet; megroóni, megterhelni egy jeggyel, számlájára írni;

rovó a régi nyelvben a. m. adószedő, a ki a jobbágynak adóját rovásba vette. Rovás maga — számjegyzés. A szó konkrét tárgyat jelöl, erre le van foglalva s nem célszerű másra használni. Rovással írt betűket azonban nevezhetünk rovó, vagy rótt betűknek, magát a rovásra történő írást rovó-, vagy rótt-írásnak, ha már e szóval akarunk élni, a mi csak zavart okoz.

Ép így nem valók ide a tulajdonjegyek, tamgák. Erről Kun Géza gróf kiváló tudósunk rég megírta, hogy az írást nem tudó emberek írása, tehát szintugy nem írás, mint a rovás, a mely ősi számoló rendszer.

Külön kell tehát tartanunk e hármat: 1. rovás, annyi mint számjegyzés, 2. tulajdonjegyek, az analfabéták jegyei, 3. hun-magyar írás, a melyről tulajdonképp szó van.

Szabó Károly alapos tanulmánya sem szüntette meg a tudósvilág kétségeit ezen ősi hagyományunk hitele iránt. Hiányzott a kapcsolat a XIV—XVI. századi adatok, híradások és a régebbi mult között. Miért csak ily korai bizonyítékok? Egy lépéssel tovább lennénk, ha sikerülne kimutatni e betűk szoros nexusát valamely régi keleti írásrendszerhez. Az Orkhon és Jenisei folyók mentén talált VII. századbéli, tehát honfoglalás előtti korból való és köbe vésett feliratok betűit már Nagy Géza jeles tudósunk is azonosnak találta a hun-székely írással.

Vikár összevetve az említett ó-török írás betűinek összes változatait, a hun-magyar ábécének fennmaradt összes hiteles változataival szintén arra az eredményre jött rá, hogy a két írásrendszernek nemcsak általános jellege, hanem betűalakjai is szorosan megegyeznek, sőt az egyezés kiterjed egyes betűk mellékalkajaira és az összetett jegyekre is. Némely betű a magyarban oly hangot jelöl, a mely nincs meg az ó-törökben, ilyenkor az ó-török írásban a legközelebbi rokonhang jegye vág egybe a magyar betűvel (ty: t, ly: j). Általában a két írás nagyban kiegyezik és magyarázza egymást. Így a cs, gy, ny, nd stb. jegyeinél. Egyik írásban valamely betűnek folyékony alakja, másikban rótt alakja van meg. A betűk jó részénél mindkét alak megvan egymás mellett. A két rokon írásrendszer a régi héber írásokkal is közel rokon, de közvetlenül valamely más közös keleti forrásra megy vissza, melyet azonban ma sem ismerünk.

Együttal már most örömmel jelezhetjük, hogy az illusztris szerző lekötelező szíveségéből az érdekes felolvasást egész terjedelmében, a rovás írásjegyek hasonmásaival a Székely-Udvarhelyben közölni fogjuk.

Tan- és nevelésügy.

Tananyag-beosztás. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által kiadott új Utasítás értelmében évenként szerkesztendő és a kir. tanfelügyelőséghez legkésőbb minden év június hó végéig beértesztendő rendelt tananyag beosztáshoz szükséges nyomtatott űrlapok — napontai beosztással az összes osztályok számára minden tantárgyhoz havonta egy iven — kaphatók a Székely-Udvarhely kiadónivatalában (Betegh Pál könyvkereskedése) Székelyudvarhelyt.

Egyházi élet

Meghívó. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület „Egyházi Értekezlete” által Tordán, 1903. év július hó 1-ső napján, a Városi Vigadóban rendezendő, hangversenynyel egybekötött, zártkörű táncestélyre az érdeklődő közönséget e helyen is tisztelettel meghívja a tordai rendező bizottság.

Különfélék.

A haza védelmében elesett székely-hősök emléke.

Megkapóan szép ünnepe volt vasárnap székely anyavárosunknak. A 82-ik ezred-zászlóalj, élén Matasich Károly őrnaggyal igen kedves és emlékeztető ünnepség keretében leplezte le a napoleoni háborúk idején elesett székely katonák hősiességének emlékét megörökíteni hivatott emléktáblát, melyet Kiss Domokos művészi keze alkotott.

Az ünnepély delelőtt, kevéssel 11 óra után kezdődött. A diszorséggal körülvett emléktábla

előtt nagy közönség helyezkedett el, sőt a szemben levő és katonai jelvényekkel, zöld galyakkal feldíszített emeleti folyosó is telve volt hölgy-közönséggel, kiknek soraiban ott voltak Hollaky Arthurné Gyárfás Gabriella, Damokos Andorné, Szakáts Zoltánné s mások. Megjelent dr. Damokos Andor alispán és Szakáts Zoltán polgármester élén a vármegyei- és városi tisztviselői-kar, valamint az összes hatóságok és testületek képviselve voltak kisebb-nagyobb számban.

Matasich őrnagy nyitotta meg az ünnepélyt, üdvözlővén a megjelent közönséget. Rámutatott a nap jelentőségére, utalt a székely vilézségre és lojalitásra s az élet feláldozásáig való hűségére. Szavait a haza, uralkodó és uralkodóházra kért áldással rekesztette be. Ezután Ujvárossy Károly százados igen érdekes, alapos tanulmányra mutató emlékbeszéde következett, mely így hangzik:

Katonák!

Igen tisztelt közönség!

Miután a török-világ hatalmának tetőpontját már elhagyta s a lefolyt századokon át elemi erővel tanúsított támadó előrenyomulásától többé tartani nem kellett, a tág magyar birodalom végső határain oly intézmény létesült, mely — mint határőrvidék közismertek — tervében és alkalmazásában egész Európa bámulatát felkellette; célja volt a birodalom belsejének állandó békéjét és a művelődés áldását biztosítani.

Vas gyűrűként fogták körül az ország határait a szuronyok ezrei, minden pillanatban készen arra, hogy a hős székely nép tapasztalt erejével működésbe hozassanak. S miközben messze az ország szívében a tudományok és művészetek virágzásnak indultak s miközben a magyar értelmiség legjobbjai nemes versenyben küzdöttek a szellemi harc babérjai után, hazájának meghitt szélén fegyverrel a kezében állott a derék székely határőr, sólyom szemével bátran kipillantva, nehogy drága hazáját árulás vagy veszedelem fenyegegesse.

És akárhányszor mialatt ekéjével a kevéssé termékeny rögöt szántaná, avagy fiatal aráját ölelve karjaiba zárná, ott kellett hagyjon mindent, a mi kedves és drága volt előtte, hogy honának határain a vakmerő ellenség vad rohamának bátor szívvel ellenálljon.

Elévülhetetlenek ezen hős nép érdemei a művelődésért, a tudományokért, hitért és hazáért.

Midőn később a törökök hatalma már megtört s hódító vágyaik utolsó fellobbanása az 1788-tól 1790-ig tartott emlékeztető háborúban a határ-őrnépnek vitéz ellenállásán csorbát szenvedett, ekkor látjuk a Székelyföld ez elszánt vitézeit, hogyan tudtak messze hazájuktól, a hófedte tiroli havasok közt, a merészen előrenyomuló világ-hódító nagy Napoleon előtt is tekintélyt és tiszteletet szerezni.

A történelem sokszor hálátlan.

Nagy vonásokban kiragadja ugyan a világra szóló eseményeket a mult felhomályából a jelen világába, sokszor megfejeltezik azonban az indító okokról s a segítő elemekről; mert csak akkor érthetjük a történet dolgok összefüggését, ha minden egyes körülmény részleteiben is kidomborítva lép előtérbe.

Ilyen részleteiben való kidomborítás volna azon nép hősiessége tetteinek beható ismeretése, a mely nép a földi jóléttel megáldva nincs, minden napi kenyerét csak véres verejtékkel tudja fukar földjéből kicsikarni, de gazdag a szív és lélek kincseiben és tetterejét a harcok véres viszontagságai közt sokszor bemutatta és hazaszeretétét, a magyar nép eme legkiválóbb tulajdonságát olyan napszór hős halálával megpecsételte.

Éppen ezen hős halál adta meg nekünk az alkalmat arra, hogy a mai napon a hős tettek iránti megemlékezésnek magasztos ünnepét megüljük.

90 évvel vet vissza bennünket a mai ünnepnap. Oly tettekre mutat, melyeknek részletei az évek során talán feledésbe mentek, de lelki szemünk előtt megdicsőülve jelennek meg képei a halálmegvetésnek, a császár és király iránti szeretetnek s ama ritka hősiesség bátorságnak, mely ezen népnek különös és kitüntető tulajdonsága. Ezen hősiesség bátorság szintén meglelte Homér-jét egy művészből, ki mint igaz szülőltje hegyes hazájának, összes alkotó erejét ama eszme szolgálatába adta, hogy őseinek tetteit szemléltető módon érvényre juttassa.

Aere pecennius — Horatiussal mondhatjuk mi is ma, mert maradandóbb a fém és ércznel, maradandóbb a pusztító északi szélnél a tett, melyet áldozatra kész szívek a haza dicsőségére és becsületére hoznak.

S te hideg márvány, mely a perchai és mülchauseni hős fiak neveit aranyos betűkkel az utókor számára megörökítet, légy csendes tanuja egyuttal fogadásunknak:

»Becsületben, híven eskükhöz, császáruk és királyunk és hazánk javáért haljunk meg!»

Lelkünk pedig áhitattal és tisztelettel száll el a messze tiroli földben emelt hantokhoz:

»Üdvösség ama népnek, mely ily fiakat szült!»

Titeket pedig katonáim és az igen tisztelt közönséget felszólítom egyesüljünk eme felkiáltásban:

»Isten tartsa meg, Isten óvja meg legkegyelmesebb császárukat és királyunkat I. Ferenc Józsefet!»

»Isten tartsa meg, Isten óvja meg azon hős hazát, melynek fiai oly halálra szántan küzdöttek! Éljen!»

A lelkes éljenzéssel fogadott beszéd után a tisztikar kardot rántott és tisztelgett, a föllállított katonaság pedig háromszoros disztüzet adott. Majd Ujvárossy százados a polgármesterhez következőleg szólt:

Miután ezen laktanya Székelyudvarhely város köztulajdonát képezi, felkérjük ezen város érdemes közönségét nagytekintetű polgármestere képviselében, hogy ezen emléktáblát őrizetébe átvegye s ha esetleg ez épület helyén más is létesülne, a tábla megtartásáról gondoskodni szíveskedjék.

Szakáts Zoltán polgármester erre a következő tartalmas beszédben válaszolt:

Méltóságos Örnagy Ur!

Igen tisztelt ünneplő közönség!

Ami kegyeletes megemlékezés, mely a mai napon ezen emléktábla leleplezésében megnyilvánult, őszinte örömmel tölti el a mi szívünket. S kétszeres az én örömem, mert ez emlékműben nemcsak a hősi halált halt székely véreink iránti kegyelet megnyilatkozását, hanem tanujelét látom azon nemes törekvésnek is, mely a multak fényes képeit állítja oda követendő példa gyanánt mindazok elébe, kik a haza megvédésében közreműködni első sorban hivatva vannak.

En mint e város polgármestere kedves kötelességet teljesítek, midőn ezen emléktáblát a kegyeletnek, a katonai erényeknek eme fényes bizonyítékát a város gondozásába átvesszem s hálás köszönetet mondok mindazoknak, kik ezen mű létrehozásában közreműködni szívesek voltak.

Legyen meggyőződve az igen tisztelt zászlóaljparancsnokság, hogy a kegyeletnek ezen meglepően szép kifejezése élénk visszhangot fog kelteni nemcsak székely anyavárosunk, hanem az egész Székelyföld közönsége szívében s nagyban hozzá fog járulni azon jó viszony megerősítéséhez, mely a polgárság és katonaság közt mindenkor fenn kell álljon s mely talpköve kell legyen nemzeti fejlődésünknek, államiságunk megszilárdulásának.

Midőn tehát ily diszes, ily lélekemelő ünnepély keretében alkalmat adtak nekünk arra, hogy ezen emléktábla előtt mi is letehezzük a hazafias kegyelet koszoruját, ismételt őszinte köszönetet mondok a méltóságos örnagy urnak, a nagyrabecsült tisztikarnak, valamint ezen emléktábla művészi megalkotójának s egyszersmind azon őszinte kívánságunknak adok kifejezést, hogy tartsa meg s vezérelje az Isten mindnyájukat hasonló nemes törekvésekben a haza s a király védelmére! Éljenek!

Viharos éljenzés követte a polgármester szép beszédét, mely után a katonaság diszfölvo-lásával ért véget az ünnepség hivatalos része. Delután pedig, hogy az a jó viszony, mely nálunk a katonaság és polgárság között eddig is meg volt — még szorosabbá fűződjék, kedélyes multság következett, melyen városunk közönsége szintén szép számmal volt képviselve. A legénység katonai játékokat mutatott be s a mulatság késő estig folyton vidám hangulatban tartott.

A közönség teljes elismeréssel adózott a művészi emléktábla tervező- és készítője — Kiss Domokos szobrász tizedesnek s ezt többször lelkes éljenzéssel adta tudtára a szerény egyéniségű, de határozott tehetséggel bíró művésznek. Az emlékmű gondolata valóban művészi lélekre vall.

A fekete márványtábla dombormű kerettel van ellátva, mely a hűség és önfeláldozás katonai erényeit mutatja. A sziklák között fölbukkanó nap fényénél harcra rohanó katonát ábrázol; mellette megsebesült bajtársa bekötött homlok-kal... kezéből kiejti a kardot. A tábla magyar följirata a következő:

Emlék-tábla!

Ami hőselkü székely fiúk hálás emlékének, akik 1813. okt. hó 13-án a willenbachii és perchai csatákban, 7-ikén a mühlbachii remete laknál hősi halált haltak!

Október 13-án: Benedek István,
Ferencz József tizedes, Dezső Lázár,
Máthé Mózes,
Porsold Elek,
Márton József,
Hazai Antal,
Agoston Imre,
Lakatos István,
Október 7-én:
Imreh Lőrincz,
Bertalan Antal,
Lázár Endre,
Kardos Ferencz,
Botz András, dobos
gyalogosok.

A szép ünnepség fényes tanubizonysága, hogy a katonaság és polgárság jó viszonya nem röpke álom, hanem az meg is valósulható igazság. Dicséret, elismerés a rendező tisztikarnak, élén Matasich örnagygyal, valamint kishalmágyi Hollaky Arthur főispánnak, a ki ezen szép ünnepség kezdeményezése körül szintén érdemeket szerzett.

M. t. olvasóinkhoz most, a folyó évi második negyed végén azt a tiszteletteljes kérelmet intézzük, hogy lejárt előfizetésüket megújítani és esetleges hátralékaikat mielőbb kiegyenlíteni kegyeskedjenek, hogy nem kiesnyelendő feladatainknak mi is pontosan megfelelhessünk. A „Székely-Udvarhely” hetenként kétszer csütörtökön és vasárnap, tehát minden héten kétszer karolja föl e székely anyaváros és vármegye közügyeit. Nem riadva vissza semmi áldozattól: híven, lelkiismeretesen és pártatlanul szolgálja a székely érdekeket. Az a pár korona előfizetési díj, mely egyeseknek amugy sem lehet sok — bőven visszatérül azáltal, hogy legjobb tehetségünk szerint, mindig oly közleményeket kívánunk hozni, melyek lapunk hívatáskörébe tartoznak s a közérdeket előmozdítani hivatottak. A székelység ügyeivel állandóan foglalkozunk, mert hiszen székely népünk előhaladása, boldogulása nemcsak székelyföldi, hanem elsőrendű magyar nemzeti érdek is. Legyen szabad tehát m. t. olvasóink és önzetlenül támogató munkatársaink eddig tapasztalt nagybecsű pártfogását továbbra is kérnünk, hogy elvállalt kötelezettségeinknek — lehetőleg — még fokozottabb mértékben megfelelhessünk. A „Székely-Udvarhely” előfizetési ára lapunk homlokán olvasható. Az előfizetések postadíjmentes beiktatására a 10489. sz. m. kir. postatakarékpénztári befizetési lap használható. — Nyáron az egész fürdőévad alatt előfizetőink ohajtására a „Székely-Udvarhely”-et bárholva megkérjük, még akkor is, ha többször változtatják tartózkodásuk helyét.

Időjelzés a meteorológiai intézet június 24-iki távirati jelentése szerint: Melegebb, sok helyütt csapadék.

A sorozás legújabb elhalasztása. A honvédelmi miniszter 44,200—903. sz. rendeletével az idejű fősorozást legújában bizonytalan időre ismét elhalasztotta, mivel az országgyűlés az ujonczmegajánlásról szóló törvényjavaslatot mind-ezideig nem szavazta meg.

Székely festőművész a Székelyföldön. Ürmösi Sándor fiatal festőművész, ki néhány napot szülőföldén H.-Karácsonfalván töltött, körutrá indult. Körutjának célja, hogy Erdély népviseletét, a szebb tájakat, fürdőket művészi és tudományos honismei szempontból megfesse. Ezen érdekes és művészi kollektió legnagyobb részében dr. Hankó Vilmosnak, az E. K. E. kiadásában megjelenő „Világ szép Erdély” cz. művében fog illusztrációképpen felhasználtatni. Jeles festőművészeinkre a Székelyföld, főleg vármegyénk közönségének szíves figyelmét, midőn felhívjuk, ajánljuk a szépért hevülő nemes pártfogásába; hiszen az csak büszkeség nekünk, ha talentumos művészeink kicsiny gárdája szaporodik. Ürmösi — mint tudjuk — már évekkal ezelőtt feltűnt, sikerült képeivel a fővárosi tárlatokon. E körutja is művészi ámbíció szüleménye s ha anyagilag áldoztunk és szép Erdélyünkért, kötelességünk pártolni a művészt!

Áthelyezés. A m. kir. pénzügyminiszter Szentpétery Sándor helybeli m. kir. pénzügyi számellenőrt, saját kérelmére és költségén hasonló minőségben, a zalaegerszegi m. kir. pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőséghez helyezte át.

Új gyógyszerár. Czipot István gyógyszerésznek, a kit városunkban a Solymossy János jóhírű gyógyszerárától oly előnyösen ismer közönségünk — a belügyminiszter Nagyszében székelyhelyi személy-jogu gyógyszerár föllállítását engedélyezte.

Esküvő. Albert Péter helybeli kovácsmester, derék és előnyösen ismert iparos polgártársunk jövő hó 5-én esküszik örök hűséget Kiss Annának Szovátnak. A nászünnepély ugyanott Kelemen Ádám, a menyasszony nagybátyjának házában, déli ebéddel nyer befejezést.

A székely kereskedelmi és iparkamara e hó 26-án (pénteken) delután 3 órakor saját helyiségében teljes ülést tart Marosvásárhelyt Tauszik B. Hugó kir. tanácsos elnök vezetésével. A lapunkhoz megküldött tárgysorozatot több igen fontos kérdést tartalmaz, melynek nagyrésze a központi bizottság véleményével kerül az ülés elé. A tárgysorozat 31 pontból áll, azonban azok egyikében sem látjuk a Magyar Ujságkiadók Országos Szövetségének elnöksége által a székely kamarának is megküldött Illés József nagytisztos sága és a hirdetési ügyre vonatkozó indítványát. Reméljük azonban, hogy az igen szükséges indítvány már most tárgyalásra kerül s azzal érdemlegesen foglalkozik majd székely kamaránk is.

A helybeli ev. ref. kollegium érettségi vizsgálatai hétfőn és kedden folytak le Szádeczky Lajos dr. kolozsvári egyetemi tanár, mint kormánybiztos jelenlétében és elnöklése alatt. Érettségire állott 19 növendék. Ebből 5 elégtelen volt, egy két óra egy tantargyból javító vizsgálatra utasított, 6 jól és a többi egyszerűen éret.

A Magyar Ujságkiadók Országos Szövetségének választmánya — mint mult számunkban említettük — vasárnap igen látogatott ülést tartott Budapesten, az Otthon-kör üléstermében Zilahi Simon, a Budapesti Hírlap kiadóhivatalának nagyerdemű igazgatója elnöklésével. Illés József, a Magyar Nemzet kiadóhivatala igazgatójának a hirdetés-ügyre vonatkozó indítványát az elnökség megküldötte minden illetékes tényezőnek s örömmel jelentette az elnök, hogy annak máris igen szép eredménye mutatkozik. Ezután a fővárosi napi lapok vasárnapi munkaszünete került tárgyalásra. A szövetség lapjának további szerkesztésével pedig Lenkei Zsigmondot, a szövetség érdemes jegyzőjét bízták meg, a ki azt eddig is nagy ámbícióval és szakértelemmel teljesítette. Majd a létesítendő Központi Hirdetési Iroda vidéki bizottságát kiegészítették s a fővárosi kiadók részéről szintén hasonló bizottságot választottak és a szövetségbe új tagokat vettek fel.

Mének kislejtezése. Az állami mentelepek menanyagának osztályozása, illetve selejtezése Sepsiszentgyörgyön folyó évi augusztus 11-én és Homoródon 12-én lesz.

Piaci árak Székelyudvarhelyt 1903. évi június hó 23-án, közép árszámmal: buza (tiszt) 14 K — f, (közepes) 12 K 50 f, (elegyes) 12 K 50 f, rozs 10 K 50 f, árpa — K — f, törökbuza 10 K 50 f, zab 5 K — f, burgonya — K — f, Borsó 20 K — f, paszuly 20 K — f, lencse 20 K, haricska 12 K — f, lenmag 40 K — f, kendermag 36 K — f, kása (köles) 32 K — f, árpa kása 48 K — f, hliterenkit, marha- és borjúhús — K 80 f, sertéshús 1 K 20 f, sertészsir 2 K — f, szalonna 2 K — f, berbecshús — K 60 f kilogramonként, ökör párja 540 K — f, tehén párja 320 K — f, malacz 6 K — f, bárány 4 K 80 f, pulyka 6 K — f, liba 1 K 60 f, tyúk 1 K 10 f, kacska 1 K — f, csirke — K 70 f, tojás (10) — K 40 f darabonként, bivaltej — K 24 f, tehéntej 16 f literje, sajt — K 44 f, juhturó 60 f, tehénturó — K 80 f, vaj 1 K 20 f, szalámi 3 K 80 f kilogrammonként, ökörbőr 56 K — f, tehénbőr 36 K — f párja, Szalma — K — f, széna — K 20 f, faggyu (száraz) 50 K — f, (nyers) — K — f mmázsaja, faggyugyerta kigr. — K 88 f, tűzifa □mtr. (kemény) — K — f, (lágy) — K — f, petroleum — K 40 f, denaturált szesz — K 60 f literje.

Törvénykezés.

A curia döntött. A zetelaki arányosításról a „Székely-Udvarhely” hasábjain közelebbről egy terjedelmes közlemény jelent meg, melyben jelezve volt, hogy a marosvásárhelyi kir. itélőtáblának megsemmisítő végzése ellen a zetelaki nagybirtokosok a kir. curiához felebbezést adtak be. Ezen felebbezést f. év jun. 23-án tárgyalta a kir. curia, s habár pár évvel ezelőtt teljesen azonos ügyekben ellenkező állásponton volt, ezúttal a kir. tabla végzését indokainál fogva helyben hagyta. Ezen indokok szerint a közösböli illetmények elkülönítése nem urbéri uton eszközölendő, s e szerint a nagybirtokosok nem helyes uton kérték közösböli illetményeik elkülönítését, a székelyudvarhelyi kir. törvényszék is tévedésben volt, midőn ezen ügyekben urbéri uton ítélkezett. Tekintettel ezen körülményekre, a zetelaki nagybirtokosok — mint lapunkat értesítik — most már polgári uton fogják jogaikat érvényesíteni, s ez iránt a törvényes lépéseket rövid idő alatt megteszik.

